

Terveydenedistämisasiaktiivisuus ja sen rakentuminen

Tutkimusprofessori Matti Rimpelä

Stakes/Tampere/TedBM-hanke

**Tulevaisuuden hyvinvointipalvelut –
yhteistyöohjelman avajaisseminaari**

Tampere, 14.12.2006

Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta

Toimipaikkakohtaista *terveydenedistämisaktiivisuutta* kuvaavan **vertaistietojärjestelmän** kehittämishanke

TedBM -hanke (2006 - 2009)

Matti Rimpelä, Anne-Marie Rigoff, Kirsi Wiss
ja Vesa Saaristo (Stakes/Tampereen alueyksikkö)

Tavoitteena

- kehittää pysyvä ja koko maan kattava
- suunnitelmallinen ja yhtenäinen
- kuntien ja kuntapalveluiden
- *terveydenedistämisen aktiivisuuden*
- *vertailutietojärjestelmä,*
- joka mahdollistaa *vertailuanalyysin* ja *vertailukehittämisen*

Pienin mahdollinen tietomäärä, joka kuvaa yhteisön terveydenedistämisen aktiivisuutta

Mitä tarkoittaa *"terveydenedistämisasiaktiivisuus"*?

Kehitystyön ytimessä 1970->

1. Ongelmasuuntautuneet ohjelmat

- sosiaaliepideemiologinen tutkimus
- kroonisten tautien kontrolli
- tupakkapolitiikka, yms.

2. Arviointi, perustuminen näyttöön

- tutkimusasetelmana koe/kontrolli
- systemaattiset kirjallisuusanalyysit

3. Asiakassuuntautuneisuus

1990-luvulla kriittisiä puheenvuoroja:

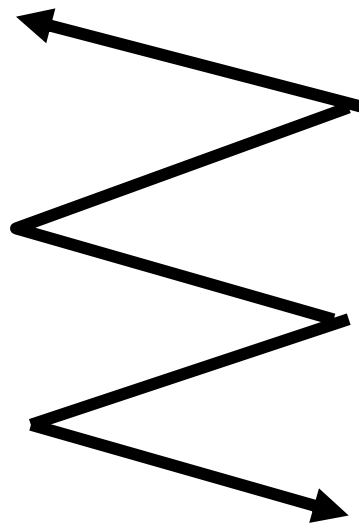
- Tulokset eivät vastanneet odotuksia!

Jotakin olennaista puuttui

Ongelma

Näyttö

Asiakas

Yhteisö

Moninaisuus

Väestö

Mitä oli opittu muissa vastaavissa kehittämishankkeissa?

Ydinkäsitteeksi ja haasteeksi myös

"capacity building"

Foster-Fishman P et al. Building Collaborative Capacity in Community Coalitions"- A review and Integrative Framework. Amer J Comm Psychology 2001;29/2:241-261

"Health-promotion capacity"

Hawe P, Noort M, King L, Jordens Ch. Multiplying Health Gains: the critical role of capacity-building within health promotion programs. Health Policy 1997;39:29-42. - Hawe P, King L, Noort M, Gifford SM, Lloyd B. Working invisibly: health workers talks about capacity-building in health promotion. Health Prom Int 1998;13/4:285-295.

"Community capacity building describes

- *a generic increase in community groups' abilities*
- *to define, assess, analyze and act on health (or any other" concerns of importance to their members."*

Labonte R, Laverack G. Capacity building in health promotion, Part 1: for whom? And for what purpose? *Critical Public Health* 2001;11/2:111- 127.

Part 2: whose use? And with what measurement? *Critical Public Health* 2001;11/2:129-138. (b)

Seurantaraportti WHO:n hallintoneuvostolle: Bangkokin Health Promotion kongressi 2005 (EB 117/11; 16 Jan 2006)

"14. Intensify action *to build health-promotion capacity* of Member States....

The term "capacity" refers to

- not only the expertise of individual practitioners
- but also *capabilities related to policy, partnership, financing, evidence of effectiveness, and information systems.*"

Health-promotion capacity

=

Terveydenedistämisaktiivisuus

Terveydenedistämisasiivisuus

1. Sitoutuminen

- vastuuväestö(je)n terveyden lisääminen ja terveyserojen vähentäminen

2. Vastuuväestö(je)n terveyden seuranta ja siihen perustuva **tarveanalyysi**

3. Tarveanalyysista johdettu **toimintarakenne**

4. **Osaaminen**, ohjelmat, palvelut

5. **Pysyvyys**

6. Johtaminen, **ongelmanratkaisukyky** (yhteisön "syvärakenne")

Esimerkki: voisimme yhteistyöohjelmassa tutkia terveydenedistämistä aktiivisuutta seuraavasti:

	TaY	PSHP	Tampere
1. Sitoutuminen	_____	_____	_____
2. Tarveanalyysi	_____	_____	_____
3. Toimintarakenne	_____	_____	_____
4. Osaaminen, ohjelmat	_____	_____	_____
5. Pysyvyys	_____	_____	_____
6. Johtaminen/ ongelmanratkaisu	_____	_____	_____

Vertaistietojärjestelmä on samalla

kunnissa, terveyskeskuksissa, sairaanhoitopiireissä, kouluissa, yms.

- **osa *johtamisen tietojärjestelmää***
- **terveyden edistäminen**
- otetaan käsitteellisesti haltuun ja
- ***tehdään näkyväksi***

TedBM-hanke on käynnistynyt

Käytettävissä olevien

- tutkimusaineiston ja tilastotietojen selvittelyllä

- tänään esitetään esimerkkinä tuloksia terveydenhoitajahenkilöstöstä

Kahdella sektorirajat ylittävällä pilotilla

- **lapsiperheiden määräaikaiset hyvinvointiarvioinnit**

- yhteistyössä **Tampereen**, Järvenpään, Itä-Savon, Kolarin, Kittilän, yms kanssa
- eri hallintokuntien yhteinen runko-ohjelma
- lapsiperheiden hyvinvoinnin seuranta ja tuen tarpeen analyysi myös väestötasolla
- haasteeksi noussut mm. asiakirjatietojen hyödyntäminen tarveanalyysissä

- **terveydenedistämisasiaktiivisuus oppimisyhteisöissä**

- yhteistyössä **opetushallituksen** kanssa
- kyselyt peruskoulujen, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten johdolle 2007

Vuoden 2007 työsuunnitelmassa - STM:n myöntämistä resursseista riippuen

- **Terveydenedistämisen aktiivisuuden tausta ja kv. komemukset**
  - katsaus kirjallisuuteen ja sovellutus Suomeen
- **Sairaanhoitopiirin terveydenedistämisen aktiivisuus**
  - alustava selvittely Satakunnan Shp:n kanssa keväällä 2006
  - yksityiskohtaisempi kuvaus keväällä 2007
  - vertaistietojen määrittely ja alustava kerääminen syksyllä 2007
  - yhteistyössä PSHP:n kanssa
- **Sosiaalitoimen terveydenedistämisen aktiivisuus**
- **Ongelmasuuntautunut kansanterveysohjelma - esimerkkeinä**
  - tupakoinnin vähentäminen
  - itsemurhien vähentäminen

Terveydenhoitajajenkilöstö terveyskeskuksen terveydenedistämisasiivisuuden ilmaisijana

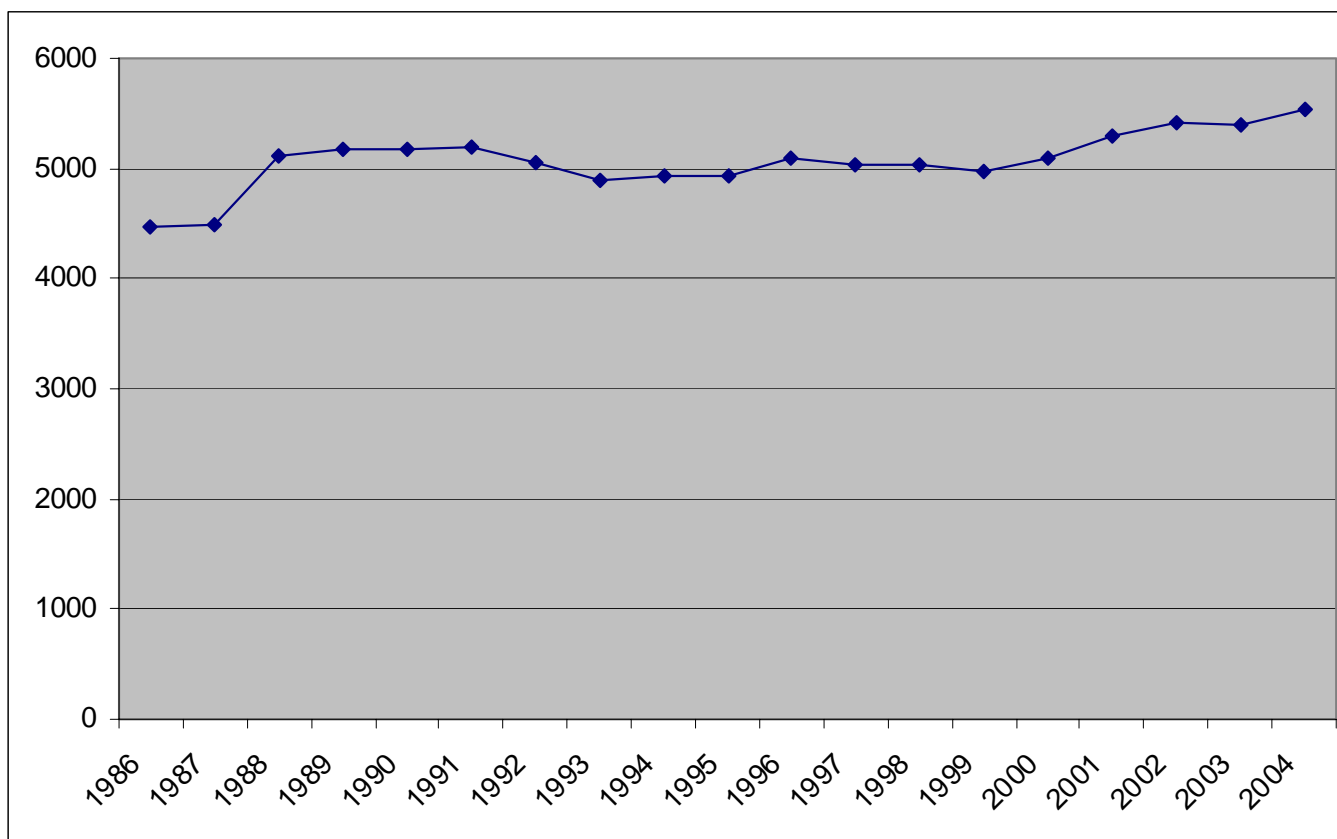
"Public Health Nurse"

- Suomalainen innovaatio 1940-1950 -luvulta
- Terveyden edistämiseen erikoistuva koulutus

Terveydenhoitajaresurssit suhteessa väestöön

- Terveydenhoitaja/10 000 asukasta
- Antaa viitteita terveyskeskuksen terveydenedistämisasiivisuudesta
- Ei ole aikaisemmin analysoitu
- Stakes saanut terveydenhoitajien lukumäärät Tilastokeskuksen kunnallisesta henkilörekisteristä virkanimikkeen 1987-1994

Terveyskeskusten perusterveydenhuolto Terveydenhoitajien lukumäärä yhteensä 1986 - 2004

Tuloksia

**Vuonna 2004 terveyskeskusten
perusterveydenhuollossa**

- yhteensä noin **5500 terveydenhoitajaa**

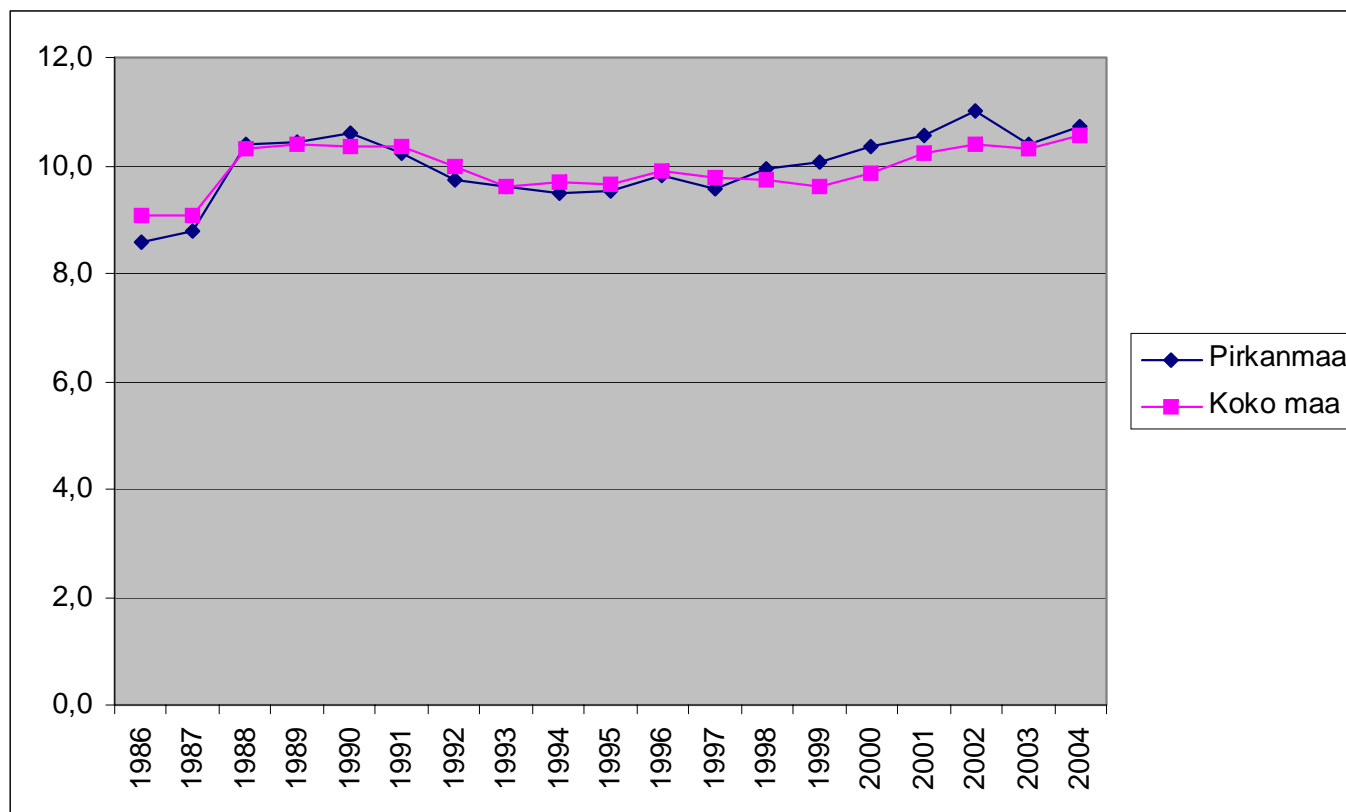
/10 000

1988-90   **10,4**

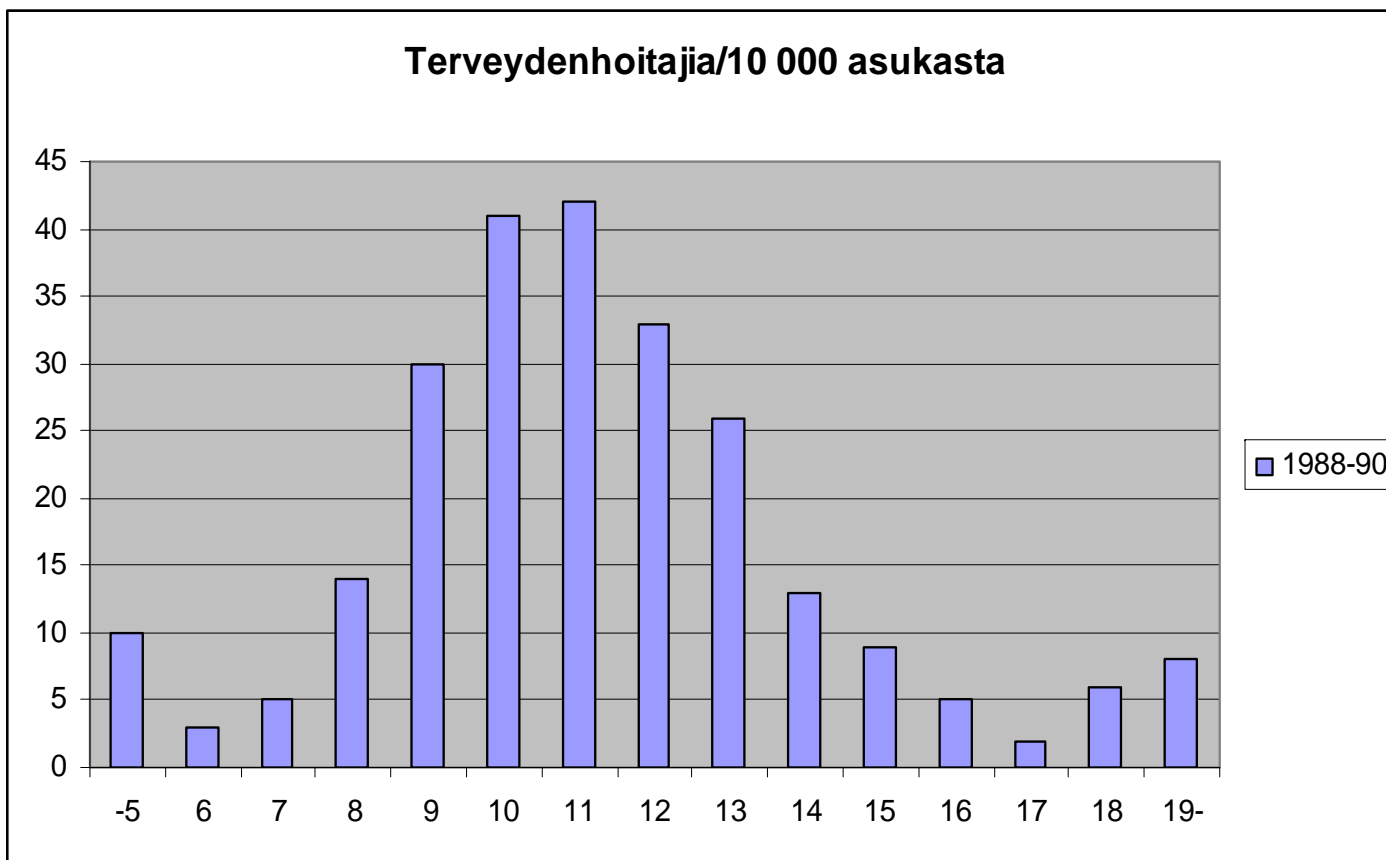
1993-95   **9,7**

2002-04   **10,4**

Terveydenhoitajat/10 000 terveyskeskusten perusterveydenhuollossa 1986-2004 (Pirkanmaa = sininen)

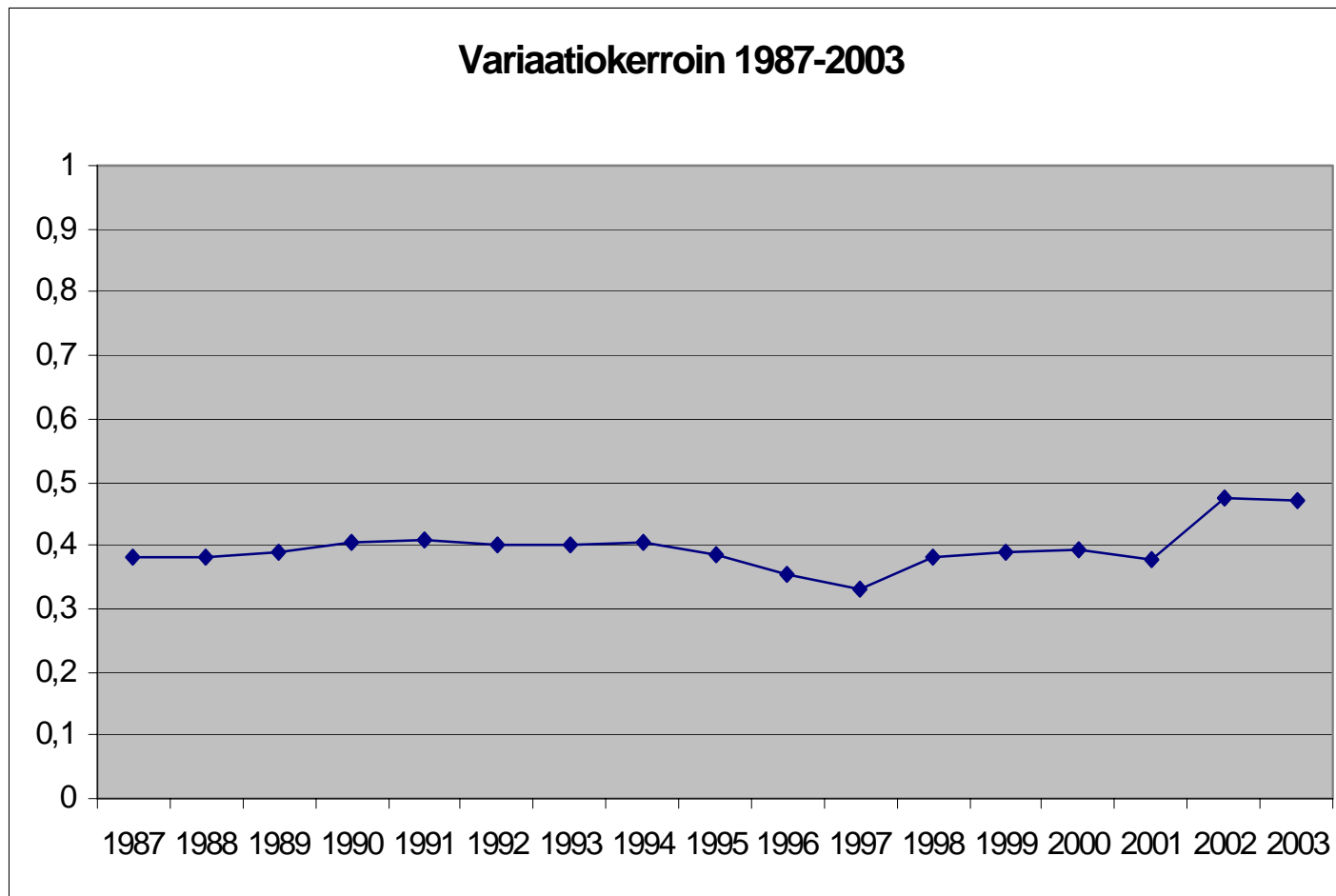

Terveydenhoitajien lukumäärä/10 000 terveyskeskuksissa Keskimäärin 1988-90

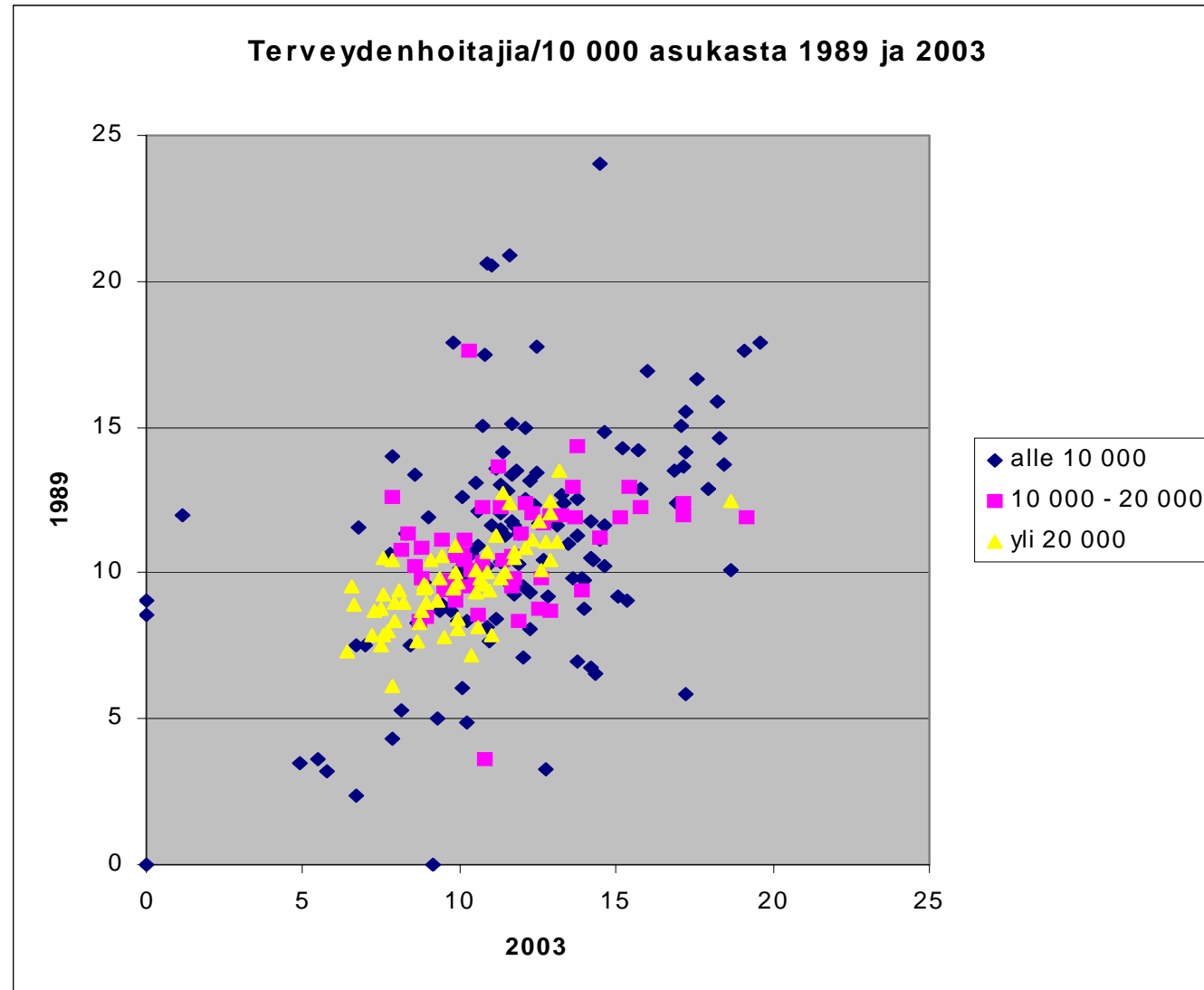

Miten terveyskeskusten väliset erot muuttuivat 1987-2004?

Kolmen vuoden liukuvat keskiarvot

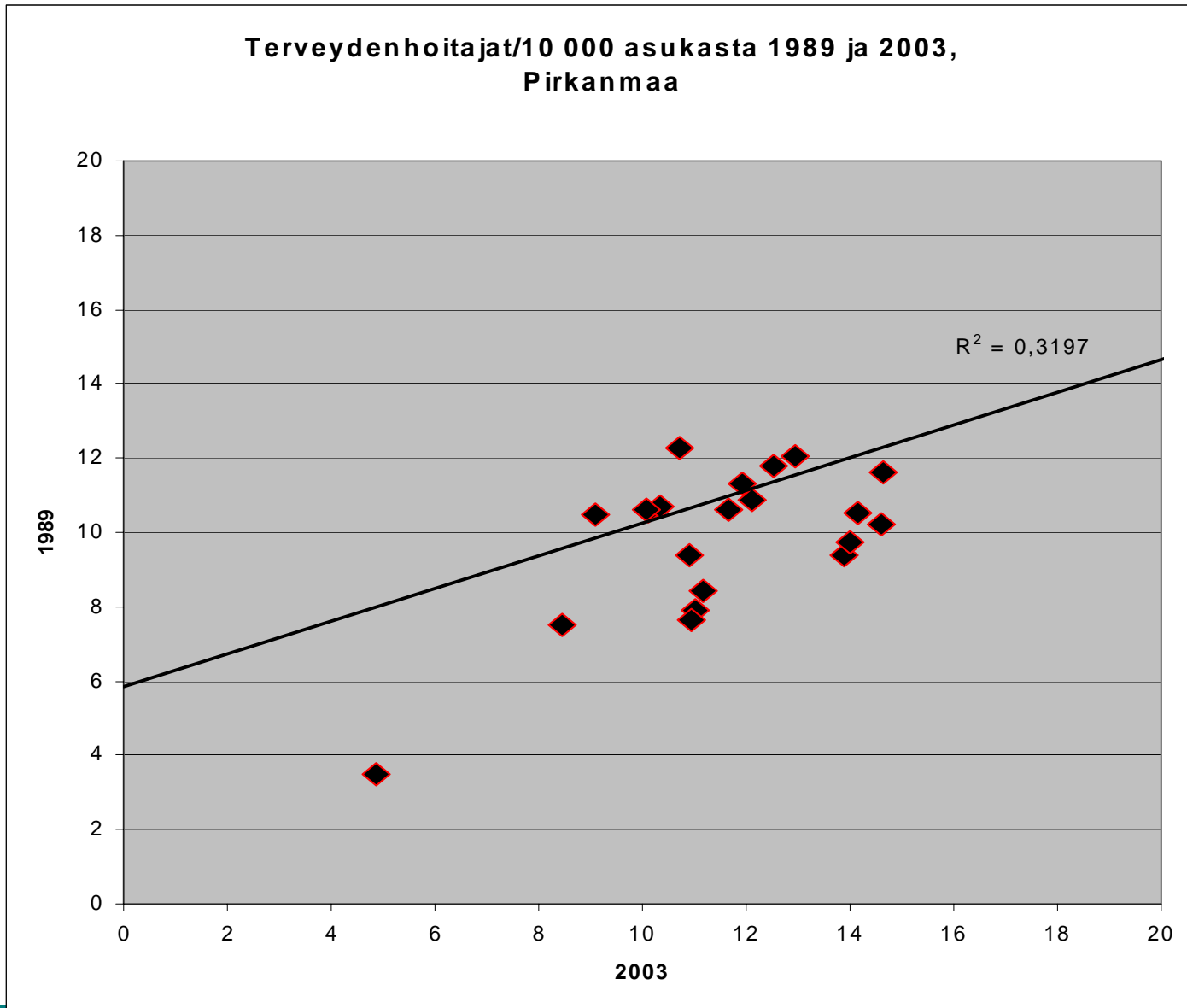
Terveyskeskusten väestömäärän mukaan

Terveyskeskusten erilaiset kehityssuunnat

Väestöön suhteutetut tunnusluku muuttuivat merkittävästi (kolmen vuoden liukuvat keskiarvot)

	1987-92	1994 -03
Vähenevät	13 %	30 %
Lisääntyivät	30 %	45 %

Lukumäärien lisäksi selvitettävä toimenkuvan kehitystä

Kysely terveyskeskuksille 2005

- siirretty lääkäreiltä

- terveydenhoitoa 33 %

- sairaanhoitoa 29 %

- terveydenhoitajia sijoitettu vastaanottojen sairaanhoitoon lääkäreiden työpareiksi

Päätelmät

Terveydenhoitajien lukumäärä

- lisääntynyt hieman 2000 -luvulla
- palannut 1990-luvun alun tasolle

Toimenkuva

- siirtynyt sairaanhoidon suuntaan
- terveyden edistämiseen käytettävissä oleva työpanos on vähentynyt

Terveyskeskusten välillä suuria eroja

- jo 1980-luvun lopussa
- kasvoivat 2002->
- myös voimavarojen kehityssuunnassa merkittäviä eroja
- pienissä terveyskeskuksissa keskimääräistä enemmän